

Bele kell-e foglalni a gázt az Oroszországgal szembeni szankciókba?

Absztrakt

Az ukrajnai háború napvilágra hozta Európa energiafüggőségét. Az uniós országok egyértelműen elítélték az Ukrajna elleni orosz agressziót, ezért májusig öt szankciócsomagot fogadtak el. A szénhidrogének azonban továbbra is észrevehető kivételnek számítottak, soha nem kerültek be az EU napirendjébe, amíg az Európai Bizottság nem javasolta, hogy a hatodik szankciócsomag az olaj ellen irányuljon. Hetekig tartó tárgyalásokat és patthelyzetet követően az EU végül elfogadta ezt a csomagot, amely kivételt biztosít egyes tagállamoknak, nevezetesen Magyarországnak, Horvátországnak és Szlovákiának.¹ Van azonban még egy nagyon fontos kivétel: felveszi-e az orosz gáz tilalmát a szankciók listájára az EU vagy nem? Mint az olajnál tették, egyes tagállamok azzal érvelnek, hogy ez a lépés öngyilkos lenne, míg mások támogatják, azt állítva, hogy fájdalmasabb lesz Oroszország számára, és az EU képes alternatív megoldásokat találni. Ez az elemzés a gáz uniós szankciókba való felvételének lehetséges hatásait vizsgálja egy egyszerű kérdésre összpontosítva: ki fog többet szenvedni, Oroszország vagy az EU, ha a gázt végül belefoglalják egy közelgő szankciócsomagba?

1) Milyen szankciókat fogadott el eddig az EU Oroszországgal szemben?

Sok nyugati ország szankciókat vezetett be Oroszországgal szemben², de különösen az EU tette a legkeményebbeket a legkülönbözőbb területeken, hogy akadályozza az Ukrajna elleni háborús erőfeszítéseket, korlátozza és megállítsa az orosz háborús gazdaságot.³ Többek között az EU betiltotta a kettős felhasználású termékek és a katonai felhasználásra szánt technológiák kivitelét, betiltotta az áruk és technológiák exportját az olajfinomító ágazatban,⁴ lezárta légtérét, kikötőit és útjait az orosz járművek előtt. Ezenkívül több orosz bankot is kizárt a SWIFT rendszerből (a Gazprombank figyelemre méltó kivételével, így az EU továbbra is fizethetett az orosz olajért és gázért). Utazási tilalmat vetett ki és a vagyoni eszközök befagyasztását kérte magas rangú tisztviselőkre, üzletemberekre és oligarchákra. Felfüggesztették továbbá az orosz tisztviselőkre és üzletemberekre vonatkozó vízumkönnyítési rendelkezéseket. Az EU másodlagos szankciókat⁵ is elfogadott, hogy

¹ <https://www.politico.eu/article/orban-hungary-eu-oil-ban-exempt-euco/>

² <https://graphics.reuters.com/UKRAINE-CRISIS/SANCTIONS/byvrrjenzmve/>

³ <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-sanctions-ukraine-invasion/>

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-sanctions-ukraine-invasion/>

⁵ A másodlagos szankciók azok, amikor szankciót alkalmazó ország közvetlenül vagy közvetve visszatart harmadik felet a szankcionált országgal való üzleteléssel azáltal, hogy potenciálisan megtiltja saját állampolgárainak és cégeinek, hogy

eltántorítsa a többi országot attól, hogy Oroszországgal üzleteljen.

Végezetül, június 3-án az EU elfogadta hatodik szankciós csomagját, amely olajimport-korlátozásokat, az orosz olajtermékek fokozatos kivonását tartalmazza. Azok az országok, amelyek a leginkább érintettek lennének, ideiglenes mentességet kapnak. A harmadik országokba irányuló olajszállítási szolgáltatásokat is fokozatosan megszüntetik. További három orosz állami tulajdonú sajtóorgánium sugárzását függesztették fel, és további exportkorlátozásokat vezettek be, különösen a vegyi fegyverekhez használható vegyi anyagok esetében.⁶

2) Milyen hatásai lennének annak, ha a gázt bevennék a szankciók közé?

- *Az Oroszországra gyakorolt hatás*

A gáz Oroszország második legfontosabb exportcikke az olaj és a kőolajtermékek után. Múlt évben Oroszország 54,2 milliárd dollár értékű gázt exportált csővezetékeken keresztül, ebből 7,6 milliárd dollár értékben LNG-ként. Ezek a számok a GDP 3,7%-át teszik ki⁷ (körülbelül ugyanannyi, mint a védelmi kiadásai), ami jelentős összeg. Az olajjal együtt összesen az ország költségvetésének 36%-át teszi ki.⁸ A háború folytatódásával, valamint az olaj- és gázárak szárnyalásával ez az összeg várhatóan megsokszorozódik, Oroszországnak bőven lesznek pénzügyi tartalékai ahhoz, hogy a gyengélkedő iparágakhoz és a háborús erőfeszítésekhez irányítson át forrásokat. Fennáll annak a veszélye is, hogy a szankciók ígérete és fenyegetése emelni fogja az árakat, ezért az EU és más szankcionáló országok közvetve megdrágítják maguknak Oroszország szankcionálását.

Mindazonáltal Oroszországnak nagy kockázat, hogy nagymértékben függ a szénhidrogénekből származó jövedelemtől, és hosszú távon ez nem fenntartható. Még ha figyelmen kívül is hagyjuk azt a tényt, hogy a fosszilis tüzelőanyagok végesek, nyilvánvaló, hogy az egy erőforrásra épülő gazdaság kockázatos. Ezen túlmenően az olaj- és gázárak megemeléseivel és "fegyverként" való felhasználásával Oroszország arra kényszeríti az uniós országokat, hogy gyorsítsák fel az energiafüggetlenség felé vezető útjukat.

üzleteljen az említett harmadik féllel, ha az nem tartja be a szankciókat.

⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2802

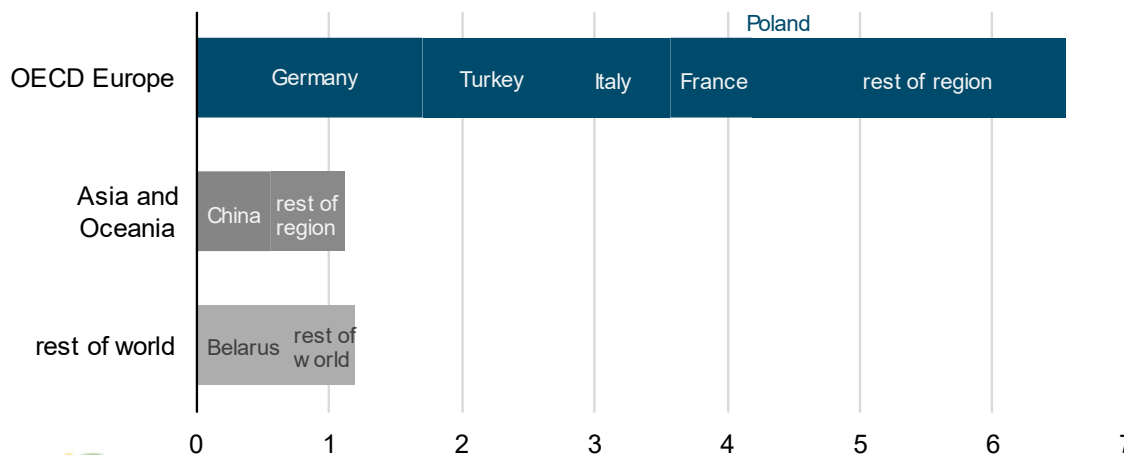
⁷ <https://icds.ee/en/european-energy-security-and-russian-natural-gas/>

⁸ <https://www.reuters.com/markets/europe/russias-oil-gas-revenue-windfall-2022-01-21/>

A gázkereskedelem felfüggesztés hatásának megvizsgálásához vegyük figyelembe először a radikális, hirtelen és teljes megszakítás szélsőséges forgatókönyvét. Figyelembe véve, hogy Oroszország évente 8,9 billió köbméter földgázt exportál⁹, és ennek 74%-át az OECD európai országai vásárolják meg,¹⁰ a teljes tilalom azzal járna, hogy Oroszország potenciálisan elveszítené teljes földgázexportjának kétharmadát,¹¹ és ez hatalmas csapást jelentene gazdaságára.

Natural gas exports from Russia (2021)

trillion cubic feet

Source: Graph by the U.S. Energy Information Administration, based on Russia's export statistics and partner country import statistics published by Global Trade Tracker

Kérdés, hogy Oroszország találna-e alternatív vásárlókat az így kiesett gázmennyiségre. E tekintetben a fő korlátozó tényező a csővezetékek kapacitása és céliránya, amelyeken keresztül a gáz nagy részét szállítják. Oroszország éves gázvezeték-kapacitása összességében 225 milliárd köbméter.¹² Ez egy olyan határ, amelyet nem lehet könnyen vagy megfizethető áron kiterjeszteni. Ebből a kapacitásból csak 38 milliárd m³ irányítható Kínába és 47, 5 milliárd m³ Törökországba, a kapacitás többi része közvetlenül az uniós országokba irányul¹³. Ha a gázszállítás és -kereskedelem megállna az EU-val, Oroszországnak ez a két alternatíva lenne, amelyek azonban nem túl ígéretesek. Míg Kínában valószínűleg lenne igény arra a gázra, amelyet Oroszország átirányíthatna ebbe az irányba (valószínűleg alacsonyabb áron), nincs elegendő kapacitás. Ami Törökországot illeti, a meglévő kapacitás valamivel nagyobb, de egyszerűen nincs elég kereslet az EU kiváltására.

⁹ 84% csővezetéken keresztül, a többi LNG

¹⁰ <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=51618>

¹¹ Törökországot leszámítva, csak az uniós országokat számolva

¹² GECF Éves Statisztikai Értesítő 2021, 35. oldal

¹³ A jelenleg megépített, de használaton kívüli Nordstream 2-t beleszámolva (55 milliárd m³)

- *Az EU-ra gyakorolt hatás*

A rohamosan növekedő energiaárak mellett az EU-nak új szolgáltatókat kell keresnie Oroszország kiváltására. Tavaly az EU földgázimportjának közel 43%-a Oroszországból származott.¹⁴ Ez az arány nagyjából ugyanaz volt az elmúlt két évtizedben. Bár Oroszország jobban függ Európától, mint fordítva,¹⁵ az EU-nak nincsenek nyilvánvaló alternatívái. Például Norvégia és Algéria (az EU második és harmadik legnagyobb szállítója) együttesen közel annyi gázt jelentenek, mint Oroszország.¹⁶ Felmerült az amerikai LNG-szállítmányok¹⁷ lehetősége, de ezek sem helyettesíthetik teljesen az orosz gázt. Ennek az az oka, hogy az amerikai LNG-termelés már a csúcson van, így csak úgy növelheti az Európába irányuló kínálatot, ha meglévő termelésének nagyobb részét átirányítja a kontinensre. 2021-ben az USA LNG-exportjának 24%-a Európába irányult, míg 2022 első néhány hónapjában ez megsokszorozódott, 70%-ra.¹⁸ Ez azonban közel sem elég az orosz gáz helyettesítésére.¹⁹ Ezek alapján az látszik, hogy rövid távon nincs alternatívája az orosz gáznak, legalábbis nem súlyos energiahiány nélkül.

Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy az EU egymástól különböző országok csoportja, amelyek nagyon eltérő mértékben függenek az orosz erőforrásoktól, és ez a tényező további összetettségi réteget hoz magával. Egyes országok gyakorlatilag függetlenek Oroszországtól, például Hollandia, míg mások kizárólag Oroszországtól kapnak gázt (például Magyarország). Ez megnehezíti az egységes álláspont kialakítását, mivel egyes országok képesek szigorúbb szankciókat kiszabni Oroszországgal szemben, kisebb áremelkedés mellett, míg mások gazdaságát súlyosan károsíthatják az ilyen szankciók.

Ez az aszimmetria nyilvánvaló, ha közelebről megvizsgálunk három reprezentatív tagállam, Magyarország, Németország és Lengyelország egyéni helyzetét. Az orosz gáz helyettesítése nem olyan egyszerű, hogy az országok adatait összeadjuk, minden országnak megvannak a maga sajátosságai és hozzáférhetősége.

---

¹⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html#carouselControls?lang=en>

¹⁵ Fontos megjegyezni, hogy az import oldalon lenni mindig veszélyesebb lévén egy erőforrás elvesztése kockázatosabb, mint azon erőforrás eladásából származó jövedelem elvesztése

¹⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html>

¹⁷ <https://www.reuters.com/business/energy/could-us-ship-more-lng-europe-2022-03-25/>

¹⁸ <https://www.freightwaves.com/news/armada-carrying-us-lng-heads-to-europe-but-it-wont-be-enough>

¹⁹ "There isn't enough seaborne gas available to replace Russian volumes" -Evercore ISI elemző, Sean Morgan

3) Aszimmetria az EU-n belül: Magyarország, Németország és Lengyelország esete

- Magyarország

A gázfüggőség szempontjából Magyarország a gázszükségletének több mint 90%-át Oroszországból importálja.²⁰ Ennek oka többnyire történelmi, mint egykori keleti blokk ország, Magyarország hagyományosan Oroszországra támaszkodik számos erőforrásában. Az 1989-es rendszerváltás után a kormányok továbbra is ugyanazt az infrastruktúrát használták, és Oroszország továbbra is jelentős partner maradt²¹. Míg egyrészt ez stabilitást és alacsonyabb piaci árakat jelentett, másrészt sokkal nagyobb függőséget jelentett Oroszország felé.

Ami Magyarország energiafogyasztását illeti, 25% olajból, 7,8% szénből és ami a legfontosabb, 19,5% földgázból származik²², ami nem túlnyomó, de mégis jelentős mennyiség.²³ A fűtés a földgázfogyasztás egyik fő forrása is. Magyarországon a háztartások közel 60%-a használ valamilyen formában földgázt fűtésre²⁴. A gázfelhasználás minden területe közül ez a legkiszolgáltatottabb a szankciókkal szemben, különösen a téli hónapokban. Ha az orosz gázellátást csökkentenék, az azt eredményezheti, hogy emberek milliói maradhatnak fűtés nélkül, ami katasztrofális lenne az ország számára. A tárolt gáz jelenlegi szintje alacsony. Márciusban öt éves rekord alacsony szintet ért el²⁵, ennek oka, hogy a korábban vásárolt és felhalmozott gázt használja az ország és a háború utáni árcsökkenésben bízva. A háború azonban még mindig tart, és ez a stratégia a készletek kimerüléséhez vezetett. Ami az alternatívákat illeti, a magyar gázvezeték-rendszer az orosz importra, valamint annak szállítására és elosztására összpontosít²⁶, és nem kapcsolódik más potenciális vonalakhoz, amelyek helyettesíthetik az orosz importot. Az Atlanti-óceán és Afrika forrásaihoz kapcsolódó legközelebbi fővonal Szlovákiában található, és Magyarországnak csak kis kapacitású összeköttetései vannak vele, sokkal nagyobb hangsúlyt fektetve az Oroszországból Szerbiába irányuló gázszállításra.²⁷

²⁰ <https://www.penzcentrum.hu/gazdasag/20220320/igy-fugg-az-orosz-gaztol-az-eu-magyarorszagnak-szuperkegyetlen- lenne-a-levalas-1123066>

²¹ Egy kicsi kivétel tud van 2004-től 2009-ig, de Oroszország még így is az import 75%-át tette ki

²² <https://www.worldometers.info/energy/hungary-energy/>

²³ Fontos továbbá megemlíteni, hogy az atomenergia és annak bővítése is Oroszországhoz szorosan kapcsolódik

²⁴ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zhc019a.html

²⁵ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220405/beszakadt-magyarország-orosz-gazimportja-az-otszoros-piaci-ar-mellett-537653>

²⁶ <https://energyindustryreview.com/oil-gas/dnv-assesses-hydrogen-readiness-of-hungarian-gas-pipeline/>

²⁷ https://ec.europa.eu/energy/infrastructure/transparency_platform/map-viewer/main.html

- Németország

A németek földgázszükségletük 66%-át, valamint olajsükségletük 34%-át Oroszországból importálják tavaly óta pedig szénszükségletük 57%-át is onnan importálják²⁸. Magyarországgal ellentétben Németország mindhárom fosszilis tüzelőanyag tekintetében Oroszországtól függ, így kifejezetten ki van szolgáltatva. Németország az energiainfrastruktúrában is érdekelt, mivel a két Nordstream vezeték köti össze a két országot. Németország energiamixe is aggodalomra ad okot. Az energiafogyasztás 29%-a olajból, 19,5%-a gázból, 17%-a pedig szénből származik, miközben az atomenergiát fokozatosan szüntetik meg.²⁹

Ami a fűtést illeti, a német otthonok több mint felét földgázzal melegítik. Ez valamivel jobb arány, mint Magyarországon, de még mindig jelentős mértékben függ Oroszországtól.³⁰ Nyilvánvaló, hogy Németország természeti erőforrásai tekintetében függ Oroszországtól, bizonyos szempontból még Magyarországnál is jobban. Van Németországnak viszont egy jelentős előnye: gazdasága és elhelyezkedése. Kikötőin keresztül az ország könnyebben importálhat LNG-t és egyéb erőforrásokat. Az országban azonban egyelőre nincsenek olyan működő LNG-terminálok, amelyek képesek kezelni az importot, és az első várhatóan csak ezen a télen kezdi működését.³¹ Az erősebb gazdaság is jobb alkupozíciót jelent, ha más energiaforrásokhoz vagy földgázhoz való esetleges hozzáférésről van szó. Az ország hozzáférhet a nyugati tranzitvezetékekhez is, amelyek összekötik Németországot az atlanti kereskedelmi útvonallal.³²

- Esettanulmány: Lengyelország

Lengyelország energiamixe meglehetősen szokatlan egy fejlett országhoz képest. Az ország energiafogyasztásának 53%-a szénből, 30%-a olajból és csak 16%-a származik földgázból.³³

²⁸ https://www.bgr.bund.de/EN/Themen/Energie/Downloads/energiestudie_2019_en.pdf?__blob=publicationFile&v=6

²⁹ <https://www.worldometers.info/energy/germany-energy/>

³⁰ különösen, mivel 25%-a olajjal van fűtve, amely esetén úgyszintén Oroszországra vannak utalva

³¹ <https://www.offshore-energy.biz/uniper-to-build-operate-germanys-first-lng-terminal-in-wilhelmshaven/>

³² <https://www.enerdata.net/publications/daily-energy-news/eu-delays-decision-gazproms-access-opal-gas-pipeline-germany.html>

³³ <https://wysokienapiecie.pl/14929-pep2040-energetyka-wiatrowa-w-polsce-plany-rzadu/>

Poland's fossil fuel imports in 2020

Raw material	Domestic consumption	Total imports	Imports from Russia (volume)	Share of deliveries from Russia in total imports (%)
Natural gas	20.6 bcm	17.9 bcm	9.6 bcm	55%
Crude oil	26.1 mln t	25.4 mln t	16.8 mln t	66%
Hard coal	62.6 mln t	12.9 mln t	9.4 mln t	75%

Source: Own study based on GUS data

³⁴. Ezért Lengyelország az orosz erőforrásoktól is függ, különösen az olajtól és kisebb mértékben a gáztól is. De az is igaz, hogy az előző két országgal ellentétben Lengyelország a fosszilis tüzelőanyagok tekintetében a legfüggetlenebb, köszönhetően hatalmas szénüzemű iparának.³⁵ A fűtés szempontjából a helyzet hasonló. Az összes otthon több mint 60%-át szénrel, 15%-át földgázzal, a többit biomassza, olaj és villamos energia kombinációjával fűtik³⁶. A szén, az ország fő energiaforrása és hőforrása biztosított, de még mindig erősen függ az olajtól és a gáztól. A földgázra összpontosítva Lengyelország viszonylag jól átvészselheti az orosz gázra vonatkozó szankciókat, különösen a más országokból származó LNG feldolgozására képes kikötői miatt is.

4) Következtetések és előrejelzések

Összességében erős és kölcsönös függőség létezik az EU és Oroszország között. Oroszország nagymértékben függ az EU-ból származó vásárlásoktól, miközben az EU-t orosz gáz fűti és hajtja. Ha a gázellátást felfüggesztenék, mindkét fél szenvedne. Ezért kell gondosan értékelni minden olyan szándékot, hogy a gázt az európai szankciócsomagba (akár drasztikusan, akár fokozatosan) bevonják. Mégis, ha egy ilyen döntést meghoznánk, az EU enyhíthetné-e ennek a forgatókönyvnek a hatását? Először is, ami az alternatív forrásokat illeti, Norvégia a legjobb lehetőség. Emellett az LNG-behozatal

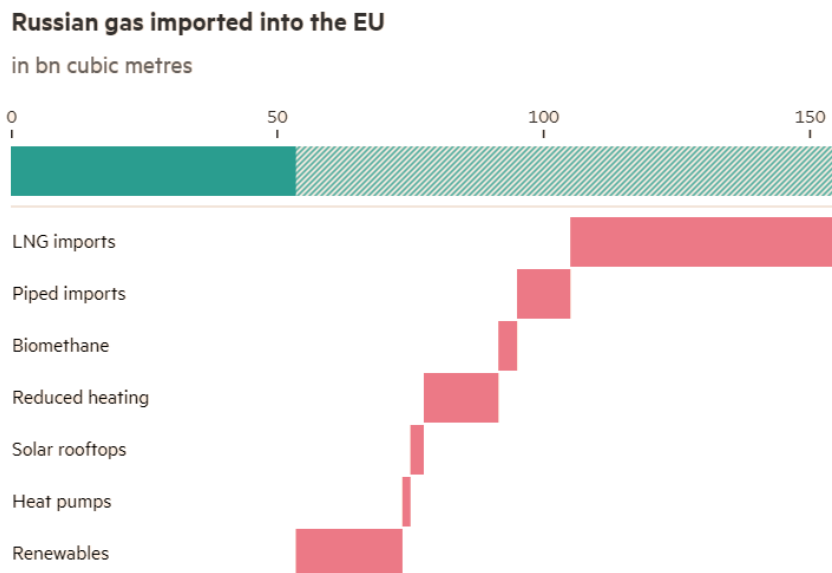
³⁴ <https://www.forum-energii.eu/en/blog/stop-import-rosja>

³⁵ figyelmen kívül hagyva, hogy mennyire fenntartható egy ilyen ipari berendezkedés

³⁶ <https://forum-energii.eu/public/upload/articles/files/Heating%20in%20Poland.pdf>

is növelhető, még akkor is, ha ez inkább középtávú cél lenne. Ezekkel az intézkedésekkel 30 milliárd köbméter gázt lehetne beszerezni nem orosz forrásokból.³⁷ Egy másik fontos lépés a megújuló energiaforrások növelése és a fűtési rendszerek korszerűsítése Európa-szerte.³⁸

39

Végezetül növelni és biztosítani kell a minimális gáztárolási szintet. Ez segítene az áringadozásokon, és stabil ellátást biztosítana minden fűtési szezonban és vis-major helyzetben is. Az EU már úgy döntött, hogy a REPowerEU programon keresztül ezen intézkedések közül sokat megpróbál végrehajtani annak érdekében, hogy csökkentse Oroszországtól való függőségét.⁴⁰ Amint azonban a fenti grafikonból is látszik, még a fent említett intézkedések mellett is van még egy jókora része az orosz gáznak, amelyet egyszerűen nem lehet helyettesíteni, legalábbis rövid távon biztosan nem. Egyelőre, biztos és megvalósítható alternatívák hiányában a legjobb megoldás az, ha megfontoltan dönt az EU, és tartózkodik az olyan szankciók elfogadásától, amelyek nulla összegű játékok legjobb esetben is, míg más EU-s országok esetén a gazdasági összeomlást jelenthetik.

A szerzőről

Pércsi Dávid a Budapesti Corvinus Egyetemen szerzett politikatudományi diplomát. A Mathias Corvinus Collegium Európai Tanulmányok Műhelyének junior kutatója. Fő kutatási területe a Brexit, valamint az EU és a harmadik országok közötti kapcsolatok. Mesterdiplomájában Orbán Viktor és David Cameron Európa-vízióit hasonlította össze.

³⁷ https://www.iea.org/reports/a-10-point-plan-to-reduce-the-european-unions-reliance-on-russian-natural-gas?fbclid=IwAR1GPgaHyFZWFz-MEirM9DvwnXdkGZnOFN4YzBuZci4ZPNpx_HrtBDLIYYQ

³⁸ <https://www.euronews.com/green/2022/04/27/europe-scrambles-to-keep-the-lights-on-as-it-sidelines-russian-gas>

³⁹ <https://ig.ft.com/europes-race-to-replace-russian-gas/>

⁴⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1511